

ПЛЮСЫ ЛІЧБАВАЙ БУДУЧЫНІ І БЯСПЕКІ

ДОМА, НА РАБОЦЕ, У СВЕЦЕ

Лічбавыя тэхналогіі пачынаюць адыгрываць усё большую ролю як у штодзённым жыцці грамадства, так і ў забеспячэнні бяспекі, канкурэнта- і абароназдольнасці дзяржавы, заўважыў **Уладзімір ГУСАКОВ, старшыня прэзідыума НАН Беларусі**, які расказаў пра плюсы пераходу да «лічбы».

— Для дзяржавы лічбавыя экасістэмы — гэта мадэрнізацыя эканомікі і вытворчых працэсаў і тэхналагічная незалежнасць. Бізнес атрымлівае ад лічбавізацыі доступ да новай кліенцкай базы і зручныя сэрвісы, інфармацыйную празрыстасць, хуткасць транзакцый і выхад на новыя рыначныя нішы. Для грамадзян лічбавыя працэсы азначаюць спрашчэнне і паскарэнне задавальнення іх патрэб і нівеліроўку тэрытарыяльных бар'ераў пры атрымманні тавараў і паслуг. Сучасныя тавары неўзабаве змогуць друкавацца на 3D-прінтары пад персанальны заказ пакупніка.

Пра тое, што сучасныя інавацыйныя тэхналогіі прымяняюцца ў нашым жыцці не толькі віртуальна, але і рэальна, сведчыць, напрыклад, вопыт БелАЗа: на яго машынах выкарыстоўваюцца электрапрыводы, там працуюць акумулятарныя самазвалы, дзе кіраванне ажыццяўляецца экасістэмай зарадка з магчымасцю рэкуперацыі. Першы цалкам электрычны кар'ерны самазвал, створаны для рынку, дзе існуе праблема са шкоднымі выкідамі, у трэцім квартале сёлета ўжо будзе выпрабаваны ў рэальных умовах работы.

— Большасць апаратна-праграмных комплексаў на самозвалах — айчынай ці расійскай вытворчасці. А санкцыйны ціск даў нам час для пошуку новых тэхнічных магчымасцяў. Распрацоўкі ў галіне электронных кампанентаў не спыніліся, а спецыялісты пераарыентаваліся на новыя рынкі збыту, — падкрэсліў **Аляксандр БАЦВІНІКАЎ, першы намеснік генеральнага дырэктара па стратэгічным развіцці, інавацыйнай дзейнасці і інфармацыйных тэхналогіях БелАЗа**.

«Лічба» робіць жыццё прасцейшым, аднак не адразу — спачатку ідзе няпросты працэс прывыкання да яе. Бадай што самая алічбаваная галіна ў Беларусі — банкаўская, і яна будзе развівацца далей. У прыватнасці, у банкаў-

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

скую практыку мяркуецца ўкараніць ID-карткі і біямэтрычныя дакументы. А яшчэ — перавесці сёлета ў электронны выгляд 131 адміністрацыйную працэдуру, а да 2025-га — каля 700.

АХОВА КІБЕРПРАСТОРЫ

Лічбавізацыя многае стварае, аднак многае і разбурае, у прыватнасці, наша ўяўленне аб звыклых рэчах, а нязвыклае робіць неабходным. Хуткасць асваення новых тэхналогій — аснова эканамічнага развіцця, вынікі якога дазваляюць забяспечыць больш высокую якасць жыцця людзей, лічыць **Валерый ІВАНОВ, кіраўнік спраў Прэзідэнта**, гаворачы пра пераадоленне нашай краінай лічбавага адрыву ад іншых дзяржаў.

Аднак лічбавізацыя яшчэ можа мець шэраг негатыўных наступстваў для культуры і грамадства праз трансфармацыю ладу жыцця, каштоўнасцяў і формаў узаемадзеяння людзей, лічаць эксперты.

— Чалавецтва жыве ва ўмовах трансфармацыі самых базавых і, здавалася б, непахісных асноў палітычнай, эканамічнай і тэхналагічнай светабудовы. Рэальны свет ператвараецца ў дадатак да ілюзорнага жыцця па той боку экрана. У выніку чалавек становіцца аб'ектам для маніпуляцыі. Нам патрэбныя стратэгіі супрацьстаяння гэтым выклікам і пагрозам, — упэўнены **Уладзімір Гусакоў**.

Пра кібератакі і неабходнасць іх стрымлівання праз наяўнасць адпаведнай сістэмы засцярогі казаў і **Яўген ЛІПЛЯНІН, прадстаўнік Аператыўна-аналітычнага цэнтра пры Прэзідэнце**. Ён падкрэсліў неабходнасць пастаяннага маніторынгу інтэрнэт-прасторы арганізацыямі, якія абслугоўваюць сайты, і прапанаваў стварыць Нацыянальны цэнтр маніторынгу кібербяспекі і рэагавання на кіберінцыдэнты.

А вось у БДУ яшчэ ў 2018-м стварылі савет па лічбавай трансфармацыі ўніверсітэта і пачалі работу ў дадзеным кірунку. Працуе і ўдасканалваецца сістэма «Аналітычнае інфармацыйнае асяроддзе БДУ», якая ўключае ў сябе кіраванне шматлікімі працэсамі: паступленне ва ўніверсітэт, размеркаванне, аператыўны доступ да фінансавана-эканамічных паказчыкаў, генерыванне даходаў ВУВ, планаванне расходаў і іншае, заўважыў **Андрэй КАРОЛЬ, рэктар Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта**, і падкрэсліў важнасць навыку знаходзіць зерне праўды.

— Лічбавізацыя — гэта стэрэапрацэс. Хуткасцяў становіцца ўсё больш — чалавецтва развіваецца з хуткасцю 16 тысяч чалавек у гадзіну. І гэта адбываецца і на аб'ёмах інфармацыі, і на недахопе часу, і на тым, што чалавек не паспявае са зменамі. Таму працэс лічбавізацыі запатрабаваны для супрацьдзеяння маніпуляцыям асобай з боку знешняга асяроддзя, што мы сёння масава і назіраем. І гэта задача ў тым ліку такіх кагнітыўных інфармацыйных тэхналогій. Для гэтага мы ствараем на аснове змененых планаў па лічбавізацыі ўніверсітэта свае аналітычныя экспертныя клубы, у тым ліку сярэд студэнтаў.

Зямны шар фактычна звужаецца да памераў працягнутага далоні, у якую змяшчаецца смартфон ці іншая прылада доступу да інфармацыі. А ўмовы ўзаемазвязанага свету дыктуюць новыя фарматы кааперацыі і ўзаемадзеяння не толькі дзяржавы, бізнесу і грамадзян, але і краін у цэлым.

Ірына СІДАРОК, фота аўтара.

Па сутнасці

ЛАЙДАКАМ ТУТ НЕ МЕСЦА

Беларуская мова вельмі трапная. Вось скажы, напрыклад, «лайдак». І ўсё адразу зразумела. Гэта гучыць амаль як мянушка. Добра нашы продкі прыдумалі, нездарма, адразу зразумела, як працавіты селянін ставіўся да тых, хто лянуецца.

Калі чалавек не паспяваў ці не мог спазнаць якую-небудзь працоўную навуку — дапамогуць. Талакой. Але да лайдакаў стаўленне было адназначнае: не ўхвалялі. Як мова скацілася да табліцы малюнкаў-сінонімаў лайкаў і «калабоў» з розным настроем, так і некаторыя людзі — да жыцця без працы.

У савецкі час да працы ставіліся нібы да рэлігіі. Ды і самы вядомы лозунг ідэолагі камунізму пазычылі з Бібліі. «Калі хто не хоча працаваць, той і не есць». Зараз увогуле час плагіяту: Ctrl+C у спалучэнні з Ctrl+V стала самай папулярнай маніпуляцыяй. Чалавека старанна адвучваюць ад працы. Кажуць пра індустрыю 5G. Уяўляецца, IT-слесар трэцяга разраду з МТЗ сядзіць сабе на пляжы ў Анталіі і цоканнем пальцаў клікае роботам, што ставіць ступіцы на трактар «Беларусь». Фантастыка.

Лайдакі — гэта рэчаіснасць. Піца — дадому, праца таксама па камп'ютары. Тут жа і забаўлянікі. Нават спатканне з дзяўчынай анлайн. Вакол — адны лузеры. Замест ведаў і навыкаў — вэбінары. Замест працы як творчага стваральнага працэсу — часовыя фрылансы. Нясталыя заробкі. Час ідзе, апетыты растуць, а выніку ніякага. Спачатку такія лайдакі праціскаюць бацькоўскую канапу, потым, калі ажэняцца, — сямейную. Вось адна з прычын скасавання шлюбаў. Ніхто не хоча працаваць. Ні ў літаральным сэнсе, ні над сабой. А потым гэтыя нахлебнікі хаваюцца ад жонак, дзяцей і аліментаў. Самі не працуюць. Але ж судовыя ўстанавы працай забяспечваюць. Гэта з'ява сацыялагічная, грамадская, цывілізацыйная. Але ж яшчэ і палітычная. Не працуеш, не плаціш падаткі, а дзяржаўнай падтрымкай карыстаешся. Дарэчы, і грамадства, і сістэма адукацыі ў гэтым таксама вінаватыя. Бацькі песцяць дзяцей, а школа, замест таго каб навучаць іх майстраваць шпакоўні і вышываць крыжыкам, руйнуе гендарныя стэрэатыпы.

І, як казаў адзін няўдалы рэжысёр пратэсту: вы — асобы. А асобы, маўляў, грэбуюць працай. Затое іудадымі грашыма не грэбуюць. І ператвараюцца ў лайдакоў, потым — у вечных мастакоў, а там і да жабракоў нядоўга. Жабруюць па інтэрнэце ў пошуках лёгкага хлеба, па сваіх незакрыхтых гештальтах у пошуках сябе, па іншых краінах у пошуках будучыні. Збіваюцца ў кучы і «калоны». Пятая «калоны». Незадаволеныя сабой, пачынаюць пратэставаць супраць няўдалага жыцця, а потым — грамадства, краіны, дзяржавы. Калі перамен патрабуюць вашыя сэрцы, то пачынайце з сябе — уладкоўвайцеся на работу.

Раней тое было вельмі складана зрабіць. 1990-я — час звальненняў і скарачэнняў. Цяпер — іншая справа. Цяпер не хапае шмат спецыялістаў. І я не пра рабочыя спецыяльнасці. Пра ўрачоў і настаўнікаў. Усе пайшлі спачатку ў юрысты, пасля — у эканамісты і менеджары. Зусім нядаўна — у айцішнікі. Ну, гэтыя прафесіі ёсць хоць бы ў службовым пераліку. А блогеры? Усе мараць зарабляць на рэкламе праз TikTok. Хіба што на рэкламе — ніжняй бялізны з AliExpress. Лепш усё ж у швачкі на беларускія прадпрыемствы. Чалавека старанна адвучваюць ад працы рукамі і галавой.

Скажу сухім і халодным канцылярызмам: «дармаеды» — яны ж грамадзяне. Дарогі, якія вядуць іх у паліклінікі, пабудаваны з падаткаў работнікаў вёсак і гарадоў. І шмат чаго зроблена з дапамогай падаткаў, якія лайдакі не плацяць. Яны толькі ўмеюць крытыкаваць і пратэставаць. Калі не на вуліцы, то ў інтэрнэце. Пратэсты патрабуюць калорый і часу. І пакуль яны зарабляюць сабе ганебныя данаты, сапраўдныя людзі праліваюць пот. Пакуль «балотная» тусоўка мінскага разліву пратэставала і цягнула нашу краіну ў дрыгву, мае знаёмыя з вёскі, сціплыя людзі пасля работы ішлі не ў інтэрнэт абурацца, а ў лес ды на поле. Зарабляць грошы на кватэру для сваіх дзяцей.

У той час, калі мая маці на заслужаным адпачынку завіхалася то ў агародзе, то ў садзе, то ў кветніку, суполка лайдакаў мела жаданне знішчыць пабудаваны не імі ўтульны дом — Беларусь. Праца, якая малпу ператварыла ў чалавека, — проста тэорыя, а вось лайдакі без заняткаў насамрэч ператвараюцца ў неўтаймаваных малпаў. Гэта ўжо факт рэчаіснасці.

Я вось аднаго не разумею: хто ж будзе аплачваць старасць сучасным фрылансерам? Ці тым наймітам, якія ў пошуках свабоды ад падаткаў і доўгага рубля кінуліся ў заробкі ў суседнія краіны. За дзяржаўны кошт яны атрымалі свае кампетэнцыі, іх дзеці ходзяць у беларускія дзіцячыя садкі і школы, а яны не цураюцца прыезджаць да нашых урачоў падлячыцца, каб ізноў ехаць і працаваць на эканоміку замежжа. У бацькоўскай хаце не толькі адпачываюць. Яшчэ распранаюцца і працуюць. Але ж тое датычыцца сапраўды ўдзячных дзяцей. А лайдакам тут не месца.

Яўген ПУСТАВОЙ.

ШТО Ё СВЕЦЕ РОБІЦА

The Guardian: залатая эра таннай ежы ў Вялікабрытаніі падыходзіць да свайго канца

Брытанцы павінны быць гатовыя да таго, што за прадукты давядзецца плаціць нашмат больш у доўгатэрміновай перспектыве. Пра гэта заявіў колішні кіраўнік адной з найбуйнейшых брытанскіх сетак супермаркетаў Sainsbury Джасцін Кінг, паведаміла The Guardian. Ён папярэдзіў, што пакупнікі сутыкнуцца з цяжкім выбарам у дачыненні да таго, як ім распараджацца сваімі грашыма, паколькі цэны ў супермаркетах значна павялічаюцца. «Я мяркую, што мы ўбачым больш высокую долю расходаў на ежу ў доўгатэрміновай перспектыве», — сказаў Кінг. Эксперт прызнаў, што ў многіх сем'ях не будзе хапаць грошай для пакрыцця больш высокіх рахункаў за прадукты, таму ўраду варта прыняць дадатковыя меры для падтрымкі маламаёмных хатніх гаспадарак. Банк Англіі на мінулым тыдні заявіў, што інфляцыя, хутчэй за ўсё, перавысіць 10 працэнтаў ужо сёлета, што стане найвышэйшым паказчыкам з 1982-га.

У Мадрыдзе з-за ўспышкі малпавай воспы аб'явілі санітарную трывогу

У Мадрыдзе было выяўлена восем выпадкаў заражэння малпавай воспай. Міністэрства аховы здароўя Іспаніі і мясцовыя ўлады ўвялі ў горадзе рэжым санітарнай трывогі, паведаміла газета El País. Як піша выданне, дагэтуль Нацыянальны цэнтр мікрабіялогіі яшчэ не паведаміў аб выніках генетычнага аналізу ўзораў, узятых у

тых, хто заразіўся. Каралеўства стала трэцяй дзяржавай пасля Вялікабрытаніі і Партугаліі, дзе былі зафіксаваны выпадкі заражэння малпавай воспай. Эксперты пакуль не высветлілі, як адбылося заражэнне, бо хворыя не мелі кантакту адзін з адным. Воспа малпаў — гэта заанознае захворванне дзікіх жывёл, распаўсюджанае ў лясных раёнах Цэнтральнай і Заходняй Афрыкі. Яно перадаецца кантактным і паветрана-кропельным шляхам. Паводле даных Сусветнай арганізацыі аховы здароўя, ад гэтага захворвання ў Афрыцы памірае каля 10 працэнтаў хворых дзяцей ранняга ўзросту.

У Новай Зеландыі мяркуюць адмовіцца ад выкарыстання вугалю

Урад краіны прыняў новы дзяржаўны план скарачэння агульнага аб'ёму выкідаў парніковых газаў. Пра гэта паведаміла ТАСС са спасылкай на прэм'ер-міністра краіны Джасінду Ардэрн. У Новай Зеландыі маюць намер знізіць выкіды ў атмасферу за кошт больш шырокага выкарыстання электрамабільаў і электробусаў, інвестыцый у смеццэперапрацоўку і поўнай адмовы ад вугалю для атрымання цяпла і электраэнергіі. Па словах прэм'ера, план дазволіць за некалькі дзесяцігоддзяў вырашыць праблему глабальнай змены клімату. Нізкі ўзровень выкідаў забяспечыць выкарыстанне чыстай энергіі, падтрымку прыроды і мадэрнізацыю інфраструктуры. Згодна з планам, у Новай Зеландыі да 2035-га амаль трэць аўта-транспарту будзе працаваць на электрычнасці. Грамадскі транспарт збіраюцца поўнасцю перавесці на электробусы. «Скарачэнне нашай залежнасці ад выкапнёвага паліва засцеражэ хатнія гаспадаркі ад скачкоў сусветных цен на энэрганосьбіты», — адзначыла Джасінда Ардэрн.